

УДК 321:355.02(477)

Р. І. Тимошенко,

доктор військових наук, старший науковий співробітник,
начальник центру воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського, генерал-майор,

М. М. Лобко,

кандидат військових наук, доцент,
провідний науковий співробітник центру
воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського, генерал-майор у відставці

Сектор безпеки і оборони України: розвиток стратегічного планування

Викладені погляди на розв'язання проблеми розвитку стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України, визначення системи стратегічного планування в секторі відповідно до його призначення, завдань і положень вітчизняного законодавства.

Ключові слова: сектор безпеки і оборони, стратегічне планування в секторі безпеки і оборони, Воєнна організація держави, оборонне планування, види стратегічного планування, організація стратегічного планування, сфера безпеки та оборони, виконання покладених завдань спільними зусиллями.

Сучасні воєнно-політичні умови характеризуються складністю міжнародної обстановки у світі та довкола України, а також анексією Російською Федерацією Криму та збройним конфліктом на сході України. За таких умов важливого значення набувають формування й забезпечення функціонування сектора безпеки і оборони України, який міг би гарантовано захистити національні інтереси України від сучасних загроз, передусім воєнного характеру. Однією з важливих складових формування, розвитку й функціонування сектора безпеки і оборони України є стратегічне планування.

Нині в науковому та експертному середовищі тривають активні дискусії довкола проблеми стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України. На сьогодні чимало авторів (В. П. Горбулін, В. К. Горovenko, О. І. Їжак, А. Б. Качинський, О. І. Кузьмук, Ф. В. Саганюк, А. І. Семенченко, Г. П. Ситник, В. П. Тютюнник та ін.) висловили значне розмаїття думок, поглядів, підходів до розв'язання цієї проблеми.

Однак проведене вивчення стану стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України показує, що в умовах сьогодення воно є несистемним, характеризується недосконалістю розроблених теоретичних основ, відсутністю єдиної методології його проведення, офіційних визначень, установлення суб'єктів проведення тощо. Це призводить до зниження ефективності цього планування, а отже, й державного управління сектором безпеки і оборони України.

Аналіз наведених підходів до стратегічного планування показує, що більшість авторів, спираючись на [1], розглядають його як функцію державного управління, що визначає мету, завдання, пріоритети й комплекс заходів стосовно реалізації державної політики у сфері оборони та військового будівництва. Складовою системи стратегічного планування та управління державними ресурсами у сфері оборони є оборонне планування, що здійснюється в установленні законом строки з метою забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави шляхом обґрунтування перспектив розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань з урахуванням реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та економічних можливостей держави, із зазначенням конкретних заходів, їх виконавців і термінів реалізації.

Проведений аналіз показав, що такий підхід до системи стратегічного планування та управління державними ресурсами у сфері оборони характерний в основному для Воєнної організації держави, однак більшість авторів певним чином прилаштовують його до сектора безпеки і оборони України, що є методичною помилкою.

Згідно з [2], «Воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності». Таким чином, основним завданням, яке покладається на Воєнну організацію держави, є оборона України. Звідси автори й визначають основним видом стратегічного планування оборонне,

тобто планування розвитку і планування застосування Збройних Сил України, а також тих підрозділів інших військових формувань і правоохоронних органів, які, відповідно до статті 12 [3], беруть участь в обороні України.

Такий підхід визначений також в офіційному документі Міністерства оборони України [4].

Слід зазначити, що проведене авторами порівняння завдань Воєнної організації держави й сектора безпеки і оборони України показує, що вони суттєво різняться. Відповідно до [5], основними завданнями сектора є:

- оборона України, захист її державного суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності;
- захист державного кордону України;
- захист конституційного ладу, економічного, науково-технічного та оборонного потенціалу України, законних інтересів держави і прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення громадської безпеки й охорони державної таємниці, іншої інформації з обмеженим доступом;
- запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України, боротьба з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю у сфері управління й економіки;
- забезпечення інформаційної та кібербезпеки;
- надання допомоги органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування в запобіганні й ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, а також воєнного характеру, розвиток міжнародного співробітництва в цій сфері;
- участь у забезпеченні міжнародної стабільності та безпеки.

Звідси видно, що спектр завдань сектора безпеки і оборони України щодо забезпечення безпеки держави значно ширший, ніж Воєнної організації держави.

Аналіз змісту оборонного планування [1, 4] показує, що воно не в змозі охопити весь спектр завдань, який покладається на сектор. Таким чином, стратегічне планування в секторі безпеки і оборони України має становити собою взаємопов'язаний комплекс видів планування, які забезпечуватимуть виконання покладених на нього завдань.

Отже, з наведеного можна констатувати, що проблема стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України залишається нерозв'язаною. Тому в статті автори викладають погляди на розв'язання означеної проблеми шляхом застосування системного підходу, визначення системи стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України відповідно до його призначення, завдань та положень вітчизняного законодавства.

Досліджуючи проблему стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України, слід розглянути одну з важливих сфер забезпечення життєдіяльності держави – сферу безпеки та оборони, у якій функціонує

зазначений сектор, наголошуючи, що йдеться не про національну безпеку та оборону загалом, а про її важливу складову, виходячи з наведених нижче міркувань.

До сфери безпеки та оборони належить діяльність суб'єктів у забезпеченні протидії деструктивним впливам певних суб'єктів із застосуванням воєнної сили, правового примусу і проведенням спеціальних заходів, або впливу природи, тобто надзвичайним ситуаціям природного характеру (за характером впливу та способів їх розв'язання сюди слід також віднести й надзвичайні ситуації техногенного характеру і наслідків військових дій). У свою чергу, за ознакою здійснення впливу на державу суб'єкти впливу поділяються на зовнішні та внутрішні (рис. 1).

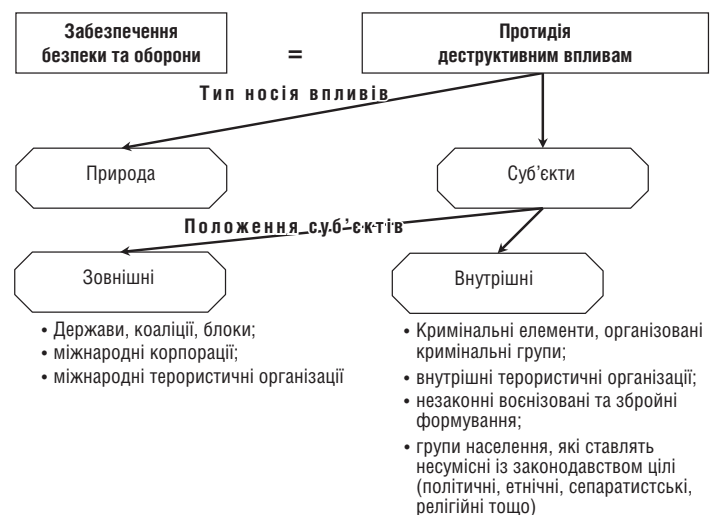

Рис. 1. Деструктивні впливи у сфері безпеки та оборони

Для протидії зазначеним деструктивним впливам має формуватись і здійснюватись відповідна державна політика. Таким чином, головними узагальненими функціями державної політики у сфері безпеки та оборони з протидії деструктивним впливам, відповідно до вітчизняного законодавства, можна визначити [6]:

- оборону – в частині відсічі збройній агресії;
- захист конституційного ладу, протидію організованій злочинності, забезпечення безпеки державного кордону;
- боротьбу з тероризмом і піратством, у тому числі міжнародним;
- ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій природного, а також споріднених з ними ситуацій техногенного й військового характеру.

Практика показує, що в умовах сьогодення деструктивні впливи мають комплексний характер. Наприклад, збройний конфлікт на сході України характеризується не лише веденням бойових дій, а й діяльністю розвідувально-диверсійних сил, незаконних збройних і парамілітарних формувань, негативним інформаційним впливом

і пропагандою, посиленням організованої злочинності, контрабанди, бандитизму, мародерства, торгівлею наркотиками, незаконним обігом зброї та боєприпасів, проявами сепаратизму, неконтрольованої міграції тощо. Вирішення завдань із протидії цим явищам потребує комплексного підходу та об'єднання зусиль усіх силових структур у взаємодії з іншими органами державної влади.

Таку комплексну протидію та виконання перелічених вище завдань відповідно до визначених функцій має забезпечити сектор безпеки і оборони України як інструмент реалізації державної політики з протидії деструктивним впливам, який має поєднувати потенціали всіх складових, що здійснюють цю протидію.

Оскільки кожному суб'єкту сектора безпеки і оборони України вітчизняним законодавством визначені певні призначення, завдання, повноваження, то його слід розглядати не як структурне, а саме як *функціональне об'єднання*, як таке, що має виконувати завдання, покладені на сектор, спільними зусиллями.

Натомість сучасна модель стратегічного планування в секторі також має бути комплексною та забезпечити формування, підготовку, діяльність і розвиток такого функціонального об'єднання, як сектор безпеки і оборони України, забезпечити протидію деструктивним впливам та виконання покладених на сектор функцій і завдань спільними зусиллями, а також взаємодію його складових та інших державних органів (секторів), які здійснюють захист національних інтересів держави (наприклад, у зовнішньополітичній, інформаційній сферах тощо).

Стратегічне планування в секторі безпеки і оборони України має стати складовою системи державного стратегічного планування, яка є функцією державного управління.

Стратегічне планування в секторі безпеки і оборони України як функція державного управління являє собою процес аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на безпеку та оборону держави, встановлення форм і способів виконання ним визначених функцій і завдань та проведення заходів з реалізації державної політики у сфері безпеки та оборони, визначення цілей, напрямів і пріоритетів формування, підготовки й розвитку складових цього сектора та відображення їх у встановлених державних документах.

Стратегічне планування має функціонально поєднати діяльність суб'єктів сектора безпеки і оборони України у виконанні спільними зусиллями покладених функцій і завдань у сфері безпеки та оборони.

Головною метою стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України є забезпечення його сталого розвитку, визначення ефективних форм і способів застосування й досягнення спроможностей силами безпеки та оборони, потрібних для ефективного виконання спільними зусиллями визначених функцій і завдань у сфері безпеки та оборони держави щодо надійного захисту її національних інтересів.

Стратегічне планування в секторі безпеки і оборони України має остаточною результатом досягнення іншого, вищого рівня, іншої якості сектора, його сил безпеки та оборони, які, реалізуючись, мають набути здатність гарантовано забезпечити захист національних інтересів держави.

Як процес стратегічне планування полягає в:

- системному аналізу внутрішнього та зовнішнього безпекового середовища;
- визначенні стратегічних цілей, напрямів і пріоритетів реалізації державної політики у сфері безпеки та оборони з урахуванням витрат установлених ресурсів держави;
- розробленні форм, способів і заходів виконання визначених функцій (завдань) у сфері безпеки та оборони для досягнення стратегічних цілей;
- розробленні стратегічних документів;
- поточному уточненні й корегуванні стратегічних документів під час їх реалізації.

У процесі здійснення стратегічного планування визначеними органами державної влади розробляються стратегічні прогнози, доктрини, концепції, стратегії, положення, державні програми, методичні рекомендації, стратегічні плани та інші необхідні документи й нормативно-правові акти у сфері безпеки та оборони.

Стратегічне планування здійснює доцільний розподіл та управління виділеними державними ресурсами для суб'єктів сектора, базуючись на фінансово-економічних можливостях держави, а також управління ризиками.

Визначені функції й завдання сектора безпеки і оборони України є складними та значними за обсягом і часом проведення, тому стратегічне планування доцільно здійснювати за такими *етапами*: 1) організаційним (підготовчим); 2) планування; 3) завершальним; 4) виконавчим.

Перший, організаційний етап розпочинається з видання указу Президента України про затвердження рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони держави.

Основним на цьому етапі є формування організаційних засад і робочих органів, визначення їхніх функцій і повноважень на міжвідомчому й відомчих рівнях, методів та алгоритму здійснення заходів зі стратегічного планування.

На цьому етапі визначаються мета, завдання, вихідні дані й заходи стратегічного планування, суб'єкти планування, їхні повноваження і послідовність їх діяльності, оцінюються умови здійснення стратегічного планування, формуються необхідні робочі органи (міжвідомча комісія Кабінету Міністрів України, робочі групи центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, що залучаються до стратегічного планування, аналітичні, експертні групи тощо), обираються форми, методи (методики) та способи виконання завдань і заходів планування, розробляються розпорядчі організаційні, організаційно-технічні документи та організаційно-методичні

рекомендації з питань організації та проведення стратегічного планування, заходи з підготовки стратегічного планування для забезпечення планомірної та організованої роботи суб'єктів з безпосереднього розроблення документів на наступних його етапах і надається порядок взаємодії, координації діяльності й забезпечення.

На цьому етапі проводиться також підготовка посадових осіб і фахівців, які залучаються до проведення стратегічного планування, шляхом проведення конференцій, семінарів, засідань «круглих столів», нарад, консультативних зустрічей, вивчення та аналіз законодавчої та нормативно-правової бази, вітчизняного й зарубіжного досвіду проведення стратегічного планування тощо, запрошення вітчизняних і закордонних експертів (фахівців) з питань безпеки та оборони, а також вибір і підготовка належного програмного й науково-методичного забезпечення.

За результатами етапу Кабінетом Міністрів України мають бути видані розпорядження «Про організацію та проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України», «План підготовки та проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України» й «Організаційно-методичні рекомендації з питань організації та проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України». У зазначених документах визначаються організаційні питання, суб'єкти стратегічного планування, заходи й послідовність його здійснення, документи, які мають бути опрацьовані, та їх форми, порядок обміну інформацією, взаємодії тощо.

На другому етапі визначені суб'єкти стратегічного планування в установленому порядку розробляють визначені документи. Етап розпочинається із завершенням виконання заходів організаційного етапу. Під час опрацювання документів здійснюється тісна взаємодія суб'єктів стратегічного планування та координація їхньої діяльності. Завершується етап підготовкою робочими групами суб'єктів стратегічного планування до подання на розгляд міжвідомчої комісії Кабінету Міністрів України з питань проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України визначених проектів розроблених документів.

Третій, завершальний етап планування розпочинається з подання проектів розроблених документів на розгляд міжвідомчої комісії Кабінету Міністрів України з питань проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України. Протягом цього етапу зазначена міжвідомча комісія проводить вивчення й розгляд розроблених документів. За результатами цієї роботи визначені Планом підготовки та проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України документи розглядаються і схвалюються Кабінетом Міністрів України й надаються до Ради національної безпеки і оборони України разом зі Звітом про результати проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України. Завершується етап затвердженням розроблених документів і Звіту про результати проведення

стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України рішенням Ради національної безпеки і оборони України.

Четвертий, виконавчий етап проводиться для втілення в практику розроблених документів стратегічного планування, а також їх апробації, перевірки реальності силами безпеки та оборони і внесення потрібних змін (уточнень) залежно від подальшого розвитку безпекового середовища, воєнно-політичної, воєнно-стратегічної обстановки, фінансово-економічних можливостей держави та інших суттєвих змін державного рівня. Етап розпочинається з прийняття рішення Ради національної безпеки і оборони України, яке вводиться в дію указом Президента України про затвердження розроблених документів стратегічного планування та введення їх у дію. Завершується етап виданням указу Президента України про затвердження рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо проведення наступного циклу стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України.

Вище наголошувалося, що організація та проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України є досить складними та значними за обсягом. Тому за певних умов можливе послідовне проведення стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України за його видами.

Для організації та здійснення планування з метою виконання кожної узагальненої функції серед суб'єктів сектора безпеки і оборони України визначається *головний уповноважений орган управління*, який наділяється необхідними повноваженнями і якому підпорядковуються потрібні сили, оснащені спеціальними засобами.

На визначений головний уповноважений орган управління покладатиметься також функція спрямування й координації діяльності, а також організації взаємодії органів державної влади сектора безпеки і оборони України під час реалізації розроблених планів з виконання покладених на нього визначених функцій і завдань.

Головний уповноважений орган управління реалізуватиме надані повноваження, керуючись Положенням, яке затверджується указом Президента України.

Відповідно до функцій і завдань, які належать до сфери безпеки та оборони, види стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України мають відповідати функціям і завданням, котрі на нього покладаються [5, 7]. За такого підходу видами стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України доцільно визначити:

- планування спільного виконання завдань;
- розвиток сектора;
- спільну підготовку до виконання покладених завдань.

Проведений аналіз законодавчої бази з питань безпеки та оборони показав, що, крім наведених вище функцій у цій сфері, суб'єктам сектора безпеки і оборони України вітчизняним законодавством визначені й інші завдання, наприклад участь у веденні територіальної

оборони, здійснення заходів правового режиму воєнного (надзвичайного) стану тощо, виконання яких здійснюється спільними зусиллями цих суб'єктів, а для забезпечення виконання покладених завдань – ще й проведення мобілізаційної підготовки і мобілізації, планування матеріально-технічного, медичного забезпечення і т. п. Тому автори вважають, що, крім наведених вище видів стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України, доцільно також визначити:

- планування територіальної оборони України;
- мобілізаційне планування;
- запровадження заходів правового режиму воєнного стану;
- запровадження заходів правового режиму надзвичайного стану;
- планування матеріально-технічного забезпечення (логістичного забезпечення);
- планування медичного забезпечення;
- планування участі в забезпеченні інформаційної та кібернетичної безпеки.

Коротко розглянемо зміст зазначених видів стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України.

Планування спільного виконання завдань. Головними уповноваженими органами військового управління з планування спільного виконання завдань у сфері безпеки та оборони силами безпеки та оборони сектора, відповідно до законодавства [3, 8–19], слід визнати:

- Міністерство оборони та Генеральний штаб Збройних Сил України – оборона України (в частині відсічі збройній агресії), захист її державного суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості;
- Міністерство внутрішніх справ України та Національна гвардія України – захист конституційного ладу;
- Міністерство внутрішніх справ України і Державна прикордонна служба України – захист державного кордону;
- Міністерство внутрішніх справ України та Національна поліція України – боротьба з організованою злочинністю (в рамках протидії злочинності);
- Міністерство внутрішніх справ України і Державна служба України з надзвичайних ситуацій – ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій природного, техногенного та військового характеру;
- Служба безпеки України – боротьба з тероризмом (піратством).

Кожен з указаних органів здійснює планування, під час якого розробляються плани виконання визначених завдань за відповідними функціями (наприклад, Міністерство оборони і Генеральний штаб Збройних Сил України розробляють план застосування Збройних Сил України, Міністерство внутрішніх справ України та Державна служба України з надзвичайних ситуацій – плани у сфері цивільного захисту на мирний час та особливий період [19] тощо). Під час здійснення планування головний уповноважений орган управління залучає представників інших складових сектора, які беруть

участь у виконанні визначених для них завдань за відповідною функцією. Наприклад, Міністерство оборони і Генеральний штаб Збройних Сил України, розробляючи план застосування Збройних Сил України, залучають представників інших складових сил оборони сектора, які, згідно з [3], беруть участь у виконанні завдань оборони держави. Цей підхід має застосовуватись і до інших згадуваних вище органів під час планування спільного виконання завдань.

Для організації та здійснення планування кожен з головних уповноважених органів управління видає організаційну директиву (наказ), у якому визначаються організаційні заходи, заходи зі здійснення планування, строки його проведення, вихідні дані, перелік, форми і зміст документів, що розробляються, порядок подання їх для розгляду й затвердження та інші потрібні відомості.

Результати планування спільного виконання завдань мають стати вихідними даними для подальшого планування розвитку суб'єктів сектора безпеки і оборони України.

Планування розвитку сектора безпеки і оборони України міститиме такі його складові:

- оборонне планування;
- планування розвитку системи правоохоронних органів;
- планування розвитку загальнодержавної системи боротьби з терористичною діяльністю;
- планування розвитку єдиної державної системи цивільного захисту.

У теперішній час Міністерством оборони, Генеральним штабом Збройних Сил України проводилося в основному оборонне планування, і в цьому полягає досить суттєвий позитивний досвід у його організації та здійсненні. Однак проведення планування розвитку інших складових сектора є проблемним, адже до сьогодні в них стратегічне планування в указаному розумінні не здійснювалося.

Необхідно також зазначити, що планування розвитку сектора включатиме періодичне проведення Комплексного огляду сектора безпеки і оборони України [5, 20]. Відповідно до складових планування розвитку сектора, Комплексний огляд сектора безпеки і оборони України охоплюватиме:

- оборонний огляд;
- огляд системи правоохоронних органів;
- огляд загальнодержавної системи боротьби з тероризмом (піратством);
- огляд єдиної державної системи цивільного захисту.

У кожному з перелічених оглядів мають брати участь усі складові сектора безпеки і оборони України, які визначеним складом органів, сил і засобів беруть участь у спільному виконанні покладених завдань.

Планування спільної підготовки до виконання покладених завдань. Цей вид стратегічного планування має важливе значення, адже які б добре оснащені сили безпеки та оборони ми не створили, якщо вони не мають

спільної підготовки до виконання завдань, розраховувати на успіх не доводиться, що показав і досвід проведення антитерористичної операції на сході України.

Зазначене планування здійснюється визначеними головними уповноваженими органами управління (Міністерством оборони, Генеральним штабом Збройних Сил України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій відповідно). Згадані органи мають розробляти річні плани спільної підготовки безпосередньо підпорядкованих органів, сил і засобів, а також органів, сил і засобів зі складу сил безпеки та оборони, які залучаються до спільного виконання покладених функцій і завдань. Відповідно до цих планів проводиться теоретична підготовка офіцерського складу з вивчення способів та особливостей виконання завдань підрозділами сил безпеки та оборони і проводяться спільні форми підготовки: командно-штабні (штабні) навчання (тренування) органів військового управління, тренування й навчання бойових підрозділів, підрозділів забезпечення та інших.

Планування територіальної оборони України. Територіальна оборона в умовах воєнної переваги Російської Федерації набуває особливого значення у відсічі збройній агресії, тому виникає потреба в перегляді деяких положень та реформуванні цієї системи оборони. Важливість її завдань, складність організації їх здійснення на всій території держави, залучення до їх виконання значних сил, зокрема й інших військових формувань та правоохоронних органів, потребують утворення окремого органу військового управління – Командування територіальної оборони.

Планування територіальної оборони України полягає в розробленні органами державної влади складових сектора безпеки і оборони України спільно з обласними державними адміністраціями, Київською міською державною адміністрацією (згодом і Автономної республіки Крим, м. Севастополя) заходів з їхньої участі в територіальній обороні та розробленні планів, а Генеральним штабом Збройних Сил України (у перспективі – Командуванням територіальної оборони) – Зведеного плану територіальної оборони України та інших необхідних документів з організації та здійснення територіальної оборони.

Мобілізаційне планування (планування мобілізаційної підготовки та мобілізації). Актуальність цього виду планування підтверджується досвідом проведення мобілізації в нашій державі у зв'язку з агресією Росії. Практично всі силові структури сектора для виконання завдань в особливий період, у випадку агресії, потребуватимуть мобілізаційних ресурсів.

Мобілізаційне планування полягає у визначенні потреб у мобілізаційних ресурсах, потрібних для сил безпеки та оборони під час спільного виконання покладених завдань, заходів мобілізаційної підготовки й мобілізації та розробленні органами державної влади сектора безпеки і оборони України мобілізаційних планів, довготермі-

нових і річних програм мобілізаційної підготовки та інших документів, визначених Положенням про мобілізаційну підготовку Збройних Сил України, інших військових формувань і Положенням про порядок проведення мобілізації в Україні [8]. Генеральний штаб Збройних Сил України спільно з іншими органами державної влади сектора безпеки і оборони України розробляє мобілізаційний план Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів на особливий період (як складову мобілізаційного плану держави).

Планування запровадження заходів правового режиму воєнного стану. Слід зазначити, що в нашій державі не здійснювалося планування заходів правового режиму воєнного стану. Але, як свідчить практика, за певних умов запровадження таких заходів у нашій державі набуває актуальності. Для успішної їх реалізації й потрібне відповідне планування.

Зазначене планування проводиться в мирний час Генеральним штабом Збройних Сил України за участі інших державних органів сектора безпеки і оборони України за відповідними сценаріями відсічі збройній агресії проти України, а їх здійснення в особливий період – військовим командуванням, визначеним указом Президента України про введення воєнного стану на всій території чи в окремих місцевостях держави [9].

Планування запровадження заходів правового режиму надзвичайного стану здійснюється відповідним військовим командуванням або органом державної влади згідно з умовами його введення, зазначеними у статті 4 [10], а їх здійснення – залежно від характеру надзвичайних ситуацій – військовим командуванням (Національною гвардією України) або Державною службою України з надзвичайних ситуацій, які визначаються указом Президента України про введення надзвичайного стану.

Планування матеріально-технічного забезпечення (логістичного забезпечення) охоплює розроблення потреб і планів укомплектування складових сектора безпеки і оборони України новітнім та модернізованим озброєнням, військовою та спеціальною технікою й забезпечення потрібними запасами матеріальних засобів відповідно до уніфікованих номенклатур та єдиних норм їх забезпечення [21]. До розроблення вказаних планів, крім суб'єктів сектора, залучаються фахівці Міністерства економіки і торгівлі, Міністерства фінансів України та представники основних виробничих організацій оборонного сектора економіки.

Надалі формується державне оборонне замовлення та розробляються плани матеріально-технічного забезпечення складових сектора безпеки і оборони України під час виконання ними покладених завдань в умовах надзвичайного стану, кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, та в особливий період.

Планування медичного забезпечення має стимулювати розвиток медичного забезпечення складових сил безпеки та оборони під час виконання покладених завдань спільними зусиллями, польової медицини, їх оснащення

захищеними сучасними засобами евакуації з поля бою, а також створення змішаних авіаційних підрозділів для евакуації поранених та інших заходів [5].

Планування участі в забезпеченні інформаційної безпеки. Це питання є актуальним і водночас складним для вирішення. Планування забезпечення інформаційної безпеки має здійснюватись у масштабі держави визначеним головним уповноваженим органом державної влади. Таким органом, на наш погляд, має бути Міністерство інформаційної політики України або спеціально створений орган при Раді національної безпеки і оборони України. Органи державної влади сектора мають брати участь у забезпеченні інформаційної безпеки [22].

Планування участі в забезпеченні кібернетичної безпеки під час виконання покладених функцій у сфері безпеки та оборони має здійснюватись із залученням складових сектора безпеки і оборони України, інших органів державної влади відповідно до розроблених планів держави [23].

Загальне керівництво стратегічним плануванням у секторі безпеки і оборони України має покладатися на Президента України як посадову особу, котра, згідно з положеннями пункту 17 статті 106 [24], здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави.

Рада національної безпеки і оборони України, відповідно до статті 107 [24], здійснює координацію і контроль за проведенням стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України. На неї покладаються й ініціювання проведення стратегічного планування та прийняття рішення щодо нього, яке вводиться в дію указом Президента України.

На Кабінет Міністрів України покладаються завдання загальної організації стратегічного планування в секторі безпеки і оборони України, а також забезпечення його здійснення.

Організація стратегічного планування визначається постановою (розпорядженням) Кабінету Міністрів України відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України, затвердженого указом Президента України.

Центральні органи виконавчої влади, інші державні органи, які входять до складу сектора безпеки і оборони України, здійснюють безпосереднє керівництво стратегічним плануванням. При цьому організують стратегічне планування за відповідними функціями безпеки та оборони, як зазначено вище, головні уповноважені органи управління із залученням інших суб'єктів сектора безпеки і оборони України, які беруть участь у спільному виконанні цих функцій.

Стратегічне планування в суб'єктах сектора безпеки і оборони України має проводитись відповідними структурними підрозділами міністерств (відомств) із залученням необхідних їхніх структурних підрозділів.

Порядок розробки, узгодження й затвердження документів, які розробляються під час стратегічного плану-

вання, визначаються відповідними наказами (розпорядженнями) керівників головних уповноважених органів управління сектора безпеки і оборони України.

Управлінська діяльність органів державного управління сектора безпеки і оборони України щодо стратегічного планування й реалізації заходів, визначених планами спільних дій, має проводитись за розробленими єдиними принципами й методами, що дасть змогу забезпечити оперативність, гнучкість реагування, а також адаптивність розроблених планів та їхніх систем управління.

Потрібний рівень ефективності управлінської діяльності органів управління досягатиметься шляхом цілеспрямованого та періодичного (не менше одного разу на рік) здійснення заходів зі спільної підготовки органів державного управління за визначеними функціями відповідальності та завданнями.

Під час реалізації заходів, передбачених розробленими планами спільних дій, головний уповноважений орган управління спрямовуватиме та координуватиме діяльність, а також організовуватиме взаємодію сил і засобів складових сектора безпеки і оборони України (силами безпеки та оборони), які беруть участь у їх виконанні.

Головний уповноважений орган управління, інші органи державного управління сектора безпеки і оборони України під час здійснення стратегічного планування та реалізації заходів, передбачених розробленими планами спільних дій, взаємодіють з іншими органами державного управління (Міністерством закордонних справ, Міністерством економіки і торгівлі, Міністерством фінансів, Міністерством транспорту та інфраструктури, Міністерством інформаційної політики України та ін.), які входять до інших секторів безпеки (зовнішньополітичної, економічної та фінансової безпеки, енергетичного, агропромислового та інших секторів).

Отже, на думку авторів, запропонований підхід дає змогу визначити й систематизувати стратегічне планування в секторі безпеки і оборони України, а встановлені його види та їхній зміст забезпечать виконання поєднаними зусиллями складових сектора функцій, реалізації державної політики у сфері безпеки та оборони щодо протидії зовнішнім і внутрішнім деструктивним впливам та захисту національних інтересів держави.

Перелік літератури

1. Закон України «Про організацію оборонного планування» // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – С. 97.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – С. 351.
3. Закон України «Про оборону України» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – С. 106.
4. Наказ Міністра оборони України № 749 «Про затвердження Положення про організацію стратегічного планування в Міністерстві оборони України» від 27 грудня 2006 р.
5. Указ Президента України № 92/2016 «Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України» від 14 березня 2016 р.

6. Погляди на планування розвитку в секторі безпеки і оборони України / Р. І. Тимошенко, М. М. Лобко, В. П. Бочарніков, С. В. Свешніков // *Наука і оборона*. – 2016. – № 3. – С. 3–9.
7. Лобко М. М. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне планування. Наукова доповідь / М. М. Лобко // *Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції 3 березня 2016 р.* – К. : НУОУ, 2016.
8. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» // *Відомості Верховної Ради України*. – 1993. – № 44. – С. 416.
9. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2000. – № 28. – С. 224.
10. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2000. – № 23. – С. 176.
11. Закон України «Про Збройні Сили України» // *Відомості Верховної Ради України*. – 1992. – № 9. – С. 108.
12. Закон України «Про Національну гвардію України» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2014. – № 17. – С. 594.
13. Закон України «Про Національну поліцію» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2015. – № 40–41. – С. 379.
14. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 25. – С. 180.
15. Закон України «Про Службу зовнішньої розвідки України» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2006. – № 8. – С. 94.
16. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 27. – С. 208.
17. Закон України «Про Службу безпеки України» // *Відомості Верховної Ради України*. – 1992. – № 27. – С. 382.
18. Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» // *Відомості Верховної Ради України*. – 1998. – № 35. – С. 236.
19. Кодекс цивільного захисту України // *Відомості Верховної Ради*. – 2013. – № 34–35. – С. 458.
20. Указ Президента України № 468 «Про введення рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року “Про заходи щодо підвищення ефективності планування в секторі безпеки і оборони”» від 13 травня 2014 р.
21. Наказ Міністерства оборони України № 522 «Про затвердження основних положень логістичного забезпечення Збройних Сил України» від 11 жовтня 2016 р.
22. Указ Президента України № 514/2009 «Про Доктрину інформаційної безпеки України» від 8 липня 2009 р.
23. Указ Президента України № 96/2016 «Про уведення рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року “Про Стратегію кібербезпеки України”» від 15 березня 2016 р.
24. Конституція України // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – С. 141.